

KONTEXT

FOTO: KATEŘINA LÁNSKÁ, EDUIN

Je čas začít přemýšlet o školách jako o dílnách lidskosti, růstu a spolupráce, kde ve středu zájmu stojí člověk a jeho rozvoj.

z nejhůře placených kantorů v Evropě. O tom, jak vést děti k samostatnosti a odpovědnosti, se z veřejné diskuse moc nedozvíte.

Přitom už dlouho víme, že diskuse zaměřené na látku a učivo nás příliš daleko nedostanou. Ze světového výzkumu vyplývá, že kvalita vzdělávání přímo závisí na kvalitě práce učitelů a že změny obsahů, testů a kurikula v tom hrají podružnou roli. Vyspělé země, které dokázaly postavit skutečně kvalitní vzdělávání, na těchto poznatcích zakládají svůj úspěch.

Kdyby hlavním poučením z celého covid-19 bylo, že školy potřebují pouze lepší nástroje pro učení online a upravené obsahy výuky, byla by to pro nás všechny velká prohra. Nevíme, jaké další výzvy naši společnost čekají. Připravovat tedy děti a učitele na konkrétní problémy a tlumočit jim předem dané poznatky je často krátkozraké. Využijí tady slova, ke kterým mě přivedl kolega z Masarykovy univerzity a člen učitelské organizace Otevřeno. Je čas začít přemýšlet o školách jako o dílnách lidskosti, růstu a spolupráce, kde ve středu zájmu stojí člověk a jeho rozvoj.

Škol, kde takto učitelé a ředitelé smýšlejí a jednají, je v tuto chvíli poměrně málo a svou práci dělají často navzdory systému a podmínkám, které jim tento vytváří. Krize onen kontrast nasvítla v plném obrysu. Pojďme tedy rozkrýt, co je třeba, aby jich touto cestou mohlo kráčet mnohem více.

KVALITNÍ PŘÍPRAVA A PODPORA UČITELŮ A ŘEDITELŮ

Recept je docela jednoduchý. Pokud školám dáváme takto vysoké cíle na úrovni dětí a studentů, je třeba s po-

dobnou vizí přistoupit k péči o lidi, kteří je na této cestě doprovázejí. Tedy k učitelům a ředitelům – jejich příprava a podpora je prvním pilířem zlepšení. Naše školy totiž mohou být jenom tak dobré, jak dobří budou učitelé v nich a jak dobré budou mít podmínky pro další růst.

Je to věc, kterou víme dlouho. Stanfordská profesorka Linda Darling-Hammondová o tom publikuje už přes dvacet let. Světová metastudie Johna Hattieho, vydaná v roce 2009 jako kniha Visible Learning, přináší přes 100 intervencí, které zlepšují učení dětí, a dokládá, že naprostá většina těch zásadních je přímo v rukou učitele.

Dobrym učitelem se člověk nestane náhodou. Neefektivnějším způsobem, jak mít lepší učitele, je dávat jim systematicky skvělou přípravu před vstupem do profese. Nejdůležitější součástí kvalitní přípravy učitelů je praxe přímo ve školách, kde si budoucí učitelé zkouší, co s dětmi funguje a co ne, a to vše pod vedením zkušených kolegů a mentorů.

Nejlepší systémy přípravy učitelů na světě mají poměr praxe v přípravě učitelů kolem 20–40 %. U nás je standardní cestou do povolání pět let studia, kde je běžný poměr praxe méně než 10 %.

Znamená to, že mnozí z více než 7000 nových učitelů, kteří v Česku každoročně dokončí svou kvalifikaci, mají mizivou představu o tom, jaké výzvy je ve třídě s dětmi čekají a jak k nim přistoupit. Nelze se divit, že řada z nich do škol vůbec nenastoupí, a když nastoupí, tak rychle vyhoří nebo si po pár letech hledají jinou práci. Když potom dojde k otřesu, jakým byla karanténa, již tak vyčerpaným lidem často chybí motivace i nástroje k tomu, aby se výzvě uměli postavit. Špičková praktická příprava

a profesní podpora učitelů jsou proto nutnou podmínkou jakéhokoli posunu českého vzdělávání.

Druhým pilířem zlepšení je podpora vedení škol. Konzultační firma McKinsey & Company ve své studii českého vzdělávacího systému již v roce 2010 popsala zásadní dopad kvality ředitele na kvalitu celé školy. Zároveň ukázala, že méně než jeden z deseti ředitelů se ve své práci do hloubky zabývá tím, jak zlepšit výuku dětí.

Report sociologa Daniela Prokopa pro Nadační fond Eduzměna zase mimo jiné odhalil, že v roce 2017 se do 39 % konkurzů na ředitele školy přihlásil jen jeden uchazeč. Tady ale problém nekončí. Když už do nové role ředitel vstoupí, nedostanou skoro žádnou podporu v tom nejdůležitějším: jak učitele vést a jak pěstovat společnou kulturu učení. Většina z toho mála, co ředitelé během kvalifikace dostanou, se týká administrativy, práva a účetnictví. Skutečná podpora ředitelů v pedagogickém leadershipu je tedy druhou podmínkou dobrého vzdělávacího systému.

Pokud chceme v Česku z průměrného školství udělat skvělý vzdělávací systém, učitelé a ředitelé jsou klíčem. Musí to být samozřejmě podpořeno penězi. Kdybychom jako stát na vzdělávání dávali stejný poměr HDP, jako je průměr OECD, museli bychom přidat o nějakých 60 miliard korun ročně navíc. Studie zadaná Nadací České spořitelny v roce 2019 ukázala, že ve srovnání s vyspělými státy si od revoluce dlužíme půl bilionu korun jen na platech učitelů. Ve výdajích na vzdělávání se blížíme Rusku a Maďarsku na posledních místech žebříčku. Je tohle společnost států, ve které chceme být?

Důvody, proč se to zatím ve velkém neděje, jsou ale hlubší. Skuteč-

ná péče o lidi ve školách je totiž tím nejsložitějším rébusem, který v celém vzdělávání existuje. Začíná u peněz, ale zdaleka tam nekončí. Jde o kulturní posun v tom, co učitelé, ředitelé i rodiče považují za důležité a jak podle toho jednají. Takový posun je možný jen s pečlivou a trvalou podporou. Investovat do lidí ve školství se nedá krátkodobě. Přesahuje to volební období každého ministra. Učitelé a ředitelé jsou především vzory a nositeli hodnot. Potřebují podmínky, které je v této klíčové roli podpoří jako osobnosti, a vytvořit takové prostředí trvá roky.

Recept je tedy jasný: pozornost a peníze do přípravy a podpory lidí. Bez těchto ingrediencí se české vzdělávání nezlepší.

JE TU NADĚJE

Naštěstí máme nadějně příklady úspěchu. České vzdělávání za poslední dekádu obohatila řada nových organizací a spoluprací. Zde několik příkladů.

Stálá konference asociací ve vzdělávání sdružuje desítky organizací, které se již před několika lety shodly na kvalitním desateru pro moderní vzdělávání a pravidelně pořádají kulaté stoly s důležitými představiteli systému.

Studentská organizace Otevřeno sdružuje nadšené studenty učitelství a jejich vzdělavatele a podporuje inovace přímo na pedagogických fakultách.

Portál EDUin mimo mnoha dalších aktivit dlouhodobě přináší aktuální informace z českého školství a světovou inspiraci a každoročně oceňuje výjimečné učitele v českém kole soutěže Global Teacher Prize.

Nadační fond Eduzměna, příklad dlouhodobé spolupráce velkých českých nadací, se zaměřil na regionální

Nejlepší systémy přípravy učitelů na světě mají poměr praxe v přípravě učitelů kolem 20–40 %. U nás je standardní cestou do povolání pět let studia, kde je běžný poměr praxe méně než 10 %.